

Uredništvo i uprava ZAGREB, MASARYKOVA 28a Telefon 67-80 Uredništvo in uprava za Slovenije in slovenski del Julijske Krajinje LJUBLJANA, Erjavčeva 4a

ISTRA

Sireći 'Istra', plaćajući uredno pretplatu i radeci tako na poboljšanje ovoga jedinoga glasila Hrvata i Slovenaca iz Italije, ispunjavate svoj osnovni dug prema svome zavicaju i svojoj braći.

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

GOVOR LORDA HALIFAXA

Engleski ministar vanjskih poslova Halifax održao je 20. o mi govor u Gornjem domu koji je imao ogromnog odjeka u svijetu i smatra ga se značkom ievrojentifikacije engleske vanjske politike. On je na postulu svega govora izjavio, da su slabe su predgovorničina u tome, da su dopunjivi posljednjih dana zapravo isti u samu Englesku, nego i druge zemlje. On te nastojati da što objektivnije analizira ove događaje. Nije bez posebnog značenja, da su njemačke čete započele čista deška grada, dok je još predsjednik Hlucha zajedno s ministrom vanjskih poslova Chvalkovskim bio u putu u Berlin. Činjenica je, da su njemačke vojne oporucije započele prije, nego što su zapadnjački bilo barokni pregovori između Hitlera i svih Izraelovca.

Ostaviti sa na posljednja faza u razvoju međunarodnih događaja, koja je izjavila da je Čehoslovačka od svih postojala jedna najbliža stranka, koja je zastupala potrebu autonomije Slovačke. U stvari Slovačka tu autonomiju dobila je poslije mirovne konferencije u Parizu, ali s tim nisu bili zadovoljni i timoju eksterioristički čelavici. Prva informacija što znači ih mogao dati, teško mi je vjerovati, da iznenada otkriva nekakih slovačkih pravaka, da se potpuno odvleče od Praga, odluka (koja je slijedila odmah poslije njihovog opada Njemačkoj), nije bila u vezi sa nekim vanjskim utjecajem.

Mislim, da nije potrebno mnogo govoriti o tome, kako je teški predsjednik tobože dobivao pristup na međunarodni konferenciji naroda. Obično na okolnosti pod kojima je Hlucha otišao u Berlin i imao je u vidu činjenicu, da je Čehoslovačka bila već dugo okupirana okupirano je, da su njemu predstavnici imali malo izgleda, da uspijeh vole neke pregovore u Berlinu. Mnogo je vjerojatno, da je Česima bio uručeno ultimatum, i da se oni pod pritiskom vratila i da bi spasili svoj narod od raznih slabosti predlozi na konferenciji. To što je vjerovati da njemačka vlada može sa svojim nedavne postupke imati bila kakvo opravdanje, koje bi se moglo prihvatiti. Shodno mojim shvaćanjima, i da mnogo više volio da je Njemačka nešto ranije napustila i timeznoj izdahnj o u borbu međunarodna zajednica, da je u tim događajima odstupnu ulogu igrala njena superiorna snaga, kao što je u stvari i bilo.

Zatim je lord Halifax spomenuo protest britanske vlade u Berlinu i rekao: 'Držim, da njemački vlada ima danas jasnu sliku o slabostima državnih britanske vlade. Prednja od toga ne odobriju više narodu, držano samo da je rečeno, da tu predstavlja činjenicu. Govoreći o njemačkim prijavama u kojima se izjavilo, da se događaji u Čehoslovačkoj ni malo ne tuku Velike Britanije, Halifax je izjavio: 'Prednja svoa uvjete priznajući da je Njemačka više zainteresirana u inostojnosti Europi nego li Velika Britanija već zbog samih geografskih razloga. Ipak držim, rekao je Halifax, da je uništenje jedne nezavisne države i kršenje svuverenih prava jedne države protivno međunarodnim međunarodnim pravilima. Mirovnički je sporazum imao svrhu da narodima Europe prihvati veću sigurnost. Sva sporna pitanja trebala je riješavati putem uzajamnih konsultacija. Ali naša tektonika demantirana su me strahom natjela.'

'Do Münchenskog sporazuma — nastario je lord Halifax — moglo se vjerovati, da je Hitler vjerovno svome narodu da ne priključuje njemačkoj državi njemačke elemente — Ovo je načelo pozicije priključiti Reichu 8 milijuna Čeha. Time je sam napisao svoju do sadašnju ideologiju. Svičje ne će zaboraviti da se Hitler u riniu prošle godine pozirao na pravo samoodređenja zbog dva milijuna sudetskih Nijemaca, da bi kasnije došao u otvoreni sukob s tim narodom negirajući pravo na koje se Njemačka prošle godine pozirala. Nakon od bio položaj onih 250.000 Nijemaca u Čehoslovačkoj, ne mogu nikako vjerovati, da se to pitanje nije moglo drugačije riješiti, nego da se se podmiri osam milijuna Čeha. Kakore zaključke treba povući iz tog postupa? Je li njemačka politika stupila u novu fazu? Hoće li se Njemačka i nadalje zadovoljavati time da priključiti u jednu državu zemlje u kojima ima pretežni broj Nijemaca, ili će u budućnosti ići zatim, da zarlada njemačkim narodima? Sve su ta pitanja koja zanimaju čitav svijet. Okupacija Čehoslovačke i izvršena je potpuno novim metodama. Svičje se u ostalom imao već prilike, da konstatira uvođenje nove jedne prakse u međunarodne odnose. Sve države na svijetu moraju od sada voditi računa o separatističkim pokretima i to ne samo sa stanovništva tih elemenata, koji su skloni separatizmu, nego i sa stanovništva njemačkih državnih interesa. Takore metode moraju uroditi velikim posljedicama. Tko nam ionak da ne će biti primjenjivi i gdje drugdje? Svi njemački susjedi moraju živjeti u neizvjesnosti. Ne znaćju što im donosi sutrašnji dan. Sveaka država, koja želi

ZEMLJA I NARODNOST

Gospodarski uslovi i kultura — Nestalna i stalna kolonizacija — Asimilacija pomoću industrijalne kolonizacije — Infiltracija agrarnom kolonizacijom

Pred mjesec i pol održao je na Poljoprivrednom fakultetu u Zagrebu vrlo zapaženo predavanje ing. V. Horvat. Naslov predavanja je bio 'Ruralna sociologija, s izvatke iz predavanja donijela je bila i dnevna štampa. Ta nova znanstvena grana — ruralna sociologija — studira zajednice onih ljudi koji žive od poljoprivrede ili su neposredno ovisni od sela i seljaka. Ona proučava ekonomske, socijalne i kulturne tvorevine i manifestacije sela i seljaka kao cjeline. Jer selo kao cjelina drukčije reagira na događaje nego grad. U tom reagiranju je i razlika između grada i sela — između gradske i seljačke kulture.

Pod seljačkom kulturom smatramo — utvrdilo je predavač — sve ono što je kroz vijekove sakupljeno i što se još sakuplja na selu kao tradicija, običaji, znanje, ustanove, vjeronauka, umjetnost, vladanje, te tehnika u dnevnom životu. Daljnji kulturni element bilja bi umjetnost u vezenju, tkanju, forme vladanja u domu. Ciljni kućni red u jednoj zaduzici imao je ustrojene forme ne samo za zabavu, svečane zgode, već i u dnevnom životu. A u svemu tome nastancil nisu mogli razumjeti i smatrati nas kulturnim. Međutim, nije lako preuđiti kulturni svijet jednog naroda i proglasiti ga nekulturnim zato, što ima male kućice, male stanovne i male prozore. U kulturni element se ubrajaju još i pismenost, te rabava.

Osim toga kulturnog elementa, ruralna sociologija razmatra i ekonomski moment: veličinu posjeda, intenzivnost obrade tla, plodnost, broj pučanstva, emigraciju i migraciju itd. Jer ekonomski i kulturni element su u uskoj vezi — zapravo je kulturni element tek nadopuna i viša forma ekonomskoga elementa.

O tom ekonomskom elementu kao osnovi kulture, raspravila se već skoro stotinu godina vrlo življe. Jedni učimlju kulturna stvaranja tek kao posljedice ekonomskih uslova, dok drugi struju tumačiti kulturu kao posebnu, prema ekonomskim uvjetima skoro potpuno nezavisnu pojavu. Ne upustivši se u ideološke sporove oko prioriteta jednog ili drugog elementa (ekonomskih uslova i kulture) razmotrit ćemo ukrajku te teorije, u vezi s našim razvijanjem, u vezi s poverljivošću Julijske Krajinje s drugim krajevima; razmotrit ćemo odnos i vezu hrvatske kulture u Istri prema općoj hrvatskoj kulturi, odnosno odnos i vezu slovenske kulture u Juljskoj Krajinji prema općoj slovenskoj kulturi.

Ekonomska osnova hrvatske kulture u Istri je seljačka — poljoprivredna. U Istri su svi Hrvati seljaci i svi seljaci Hrvati, napisao je jednom zgodom Mate Balota. Ta ekskluzivnost ekonomske baze bila je povod da se u Istri razvije u toku više stotina godina najautontonija hrvatska seljačka kultura. Jer dok je u drugim hrvatskim krajevima bilo i drugih staleža (gradjanstvo, plemstvo) koji su utjecali na formiranje kulture, dotle je onaj najzapažniji dio hrvatskog naroda od Včke prema zapadu i jugu bio bez gradjanskog staleža, bez plemstva i do pred pedesetak godina i

bez inteligencije. Plemstvo je bilo drugo narodnost, a svi oni seljaci koji su mijenjali stalež, mijenjali su i narodnost. Odlazeci u grad, oni su se talijanizirali, dok je s druge strane hrvatsko selo kroatiziralo sve one male obrtnike koji su iz grada ili iz drugorodnih krajeva dolazili u sela. Ta kroatizacija se najbolje opaža kod takozvanih Krijela i Bumbara. Krijeli su dolazili već u 17 vijeku kao trgovci i obrtnici u naša sela i selo ih je asimiliralo pa se na taj način nalazi u Istarskim gradovima puno ljudi s predimnom na 'je koji su talijani, a s druge strane ima dosta ljudi s talijanskim prezimenima, koji su Hrvati. Osim Krijela, kroatizirani su i svi oni Bumbari koji su se iselili s Vodnjana, Galijane i Bala, pa bilo to iseljavanje tek u najbliži hrvatski zaselak.

Ta asimilacija s obe strane (mi smo, dakako, daleko više izgubili nego dobili) bila je skoro zaustavljena pred tridesetak godina u jeku najjače nacionalne borbe

Polako smo i mi dobivali inteligenciju, a i grad smo infiltrirali s našim novostvorenim gradjanskim i radničkim elementom. Međutim osnova svega toga ostala je ista — osnova je bila selo i seljak, i taj seljak je bio nosio nacionalnu i socijalnu borbu.

U imijenjanim političkim prilikama ica 1913 potpuno su zbrisani početci našega gradjanskoga staleža, a inteligencija, osim svećenika, napustila je teren. (Kod Slovenaca je bio skoro sličan proces, s razlikom što su Sloveni imali relativno brojno gradjanstvo i mnogo veći broj inteligencije, pa je i regres bio polaganije, tako da Sloveni u Italiji imaju još i danas jedan dio inteligencije kod kuće a i jedan dio gradjanstva ostao je nacionalno svjestan

I MEMEL PRIKLJUČEN NJEMAČKOJ

Memel, 22 ožujka. — Predsjednik memelskog direktorija i vođa memelskih Nijemaca, Dr. Neumann proklamirao je danas u šest sati priključak Memela (Klaipede) Njemačkoj.

Vlada Litve predala je 22 o. m. u srijedu isključivo vlast nad Klaipedom (Memelom) redarstvu i nacionalnosocijalističkim odjelima. Sve su se litavske čete povukle iz Klaipede. Predaja pošte, brzajava, radiostanica državnih ureda i ustanova uslijedila je bez ikakvih sukoba i najvećem redu i miru. Njemačke čete počele su ulaziti poslije podne u Klaipedu i narod ih svuda oduševljeno pozdravljao. Studa se vide nacističke zastave i ogromno mnoštvo naroda, koji čeka duž ceste na dolazak njemačkih četa.

Memel, ili točnije rečeno područje Memela, koje zaprema površinu od 2657 četvornih kilometara sa kojih 160.000 stanovnika — jeste jedan uski jezik zemlje uzduž rijeke Memela, koji se utisnuo između istočne Pruske i Litve. Pučanstvo memelskog područja je pretežito njemačko, a vjere evangeličke. — Odlukom versalleske konferencije memelsko područje je 1928 godine bilo dopitano Litvi, s time da se imade

smatrati posebnim autonomnim područjem pod francuskim mandatom, u kojem će se obaviti plebiscit. No taj plebiscit nije bio nikad proveden i Francuska se otkrila svom mandatu prepuštivši sudbinu Memela Litvi. Doista kom Hitlerove stranke na vlast u Njemačkoj, čuli su se sve odlučniji i glasnjli zahtjevi Memelaca najprije za autonomijom, a onda za pripojenjem Njemačkoj. Dolazilo je svaki čas do raznih sukoba, dok konačno Litva pred godinu dana nije bila prisiljena da Memelima dozvoli organiziranje po uzoru Reicha, da dozvoli njemu zastavu, pozdrav itd. Konačno je evo došlo i do potpunog priključenja.

Glavni grad memelskog područja je Memel, ili litavski Klaipėda. Grad ima oko 60.000 duša, i vrlo je važna luka jer se nalazi na ulazu ogromnog Kurjskoga zaljeva. Bilo je glavna uvozna i izvozna luka Litve, koja osim njega ima tek jednu malu nezgradjenu i neuređenu luku. Gubitak Memela za Litvu je više ekonomsko nego li od nacionalne važnosti. Vječite trzavice što ih Litva imala zbog Memela namijele su joj više štete nego koristi. Jedino je za Litvu udarac, što je sada ostala bez svoje jedine uređene i izgrađene luke.

FASISTIČKA REVOLUCIJA PROTIV JEDINSTVENE FRONTE DEMOKRACIJE

Stefani Javila 22 o. m. — Sinoć je pod predsjedništvom Duca Veliko fašističko vijeće održalo četvrtu sjednicu sedamnaeste godine fašističke ere. Prije početka sjednice Duce je pročitao rezoluciju izjavljujući, da veliko fašističko vijeće upućuje nove proslave 20-godišnjice osnivanja fašističke stranke svojom misli i svojom zahvalnost i Jurisim sekclama palim tokom minule akcije i pozdravlja drugove, koji će sudjelovati velikom skupu u Rimu, da ponovo potvrde pred cijelim svijetom fašističko načelo, koje je i danas, kao što je i uvijek bilo: 'Vjerovati, slušati i boriti se. Veliko fašističko vijeće ponovilo je diskusijama članje rezolucija. Duce je zatim govorio o nedavnim događajima i dao potanki izvještaj o međunarodnoj situaciji. Poslije diskusije veliko fašističko vijeće primilo je ovu rezoluciju: 'Veliko fašističko vijeće izjavljuje pred opasnom formacijom jedne jedinstvene fronte demokracija udruženih s boljševizmom, protiv autoritativnih država, jedinstvene fronte, koja ne donosi mir već rat, da je ono, što se dogodilo u Srednjoj Evropi, imalo svoj prvi povod u Versalleskom ugovoru i naročito potvrđuje u ovom momentu svoju punu odanost politici osovine Rim—Berlin.'

Pozicija Slavena u Evropi

Njemački nacional-socijalistički časopis 'Volk und Rasse' objavio je nedavno jednu interesantnu statistiku i diagram o slavenskom učestvovanju u evropskom životu i o stalnom porastu Slavena:

Ko ne umije čitati izmedju redaka, ne može uopće shvatiti što je napisano. MASARYK.

USKRSNI BROJ

našega lista izaci će dne 5 aprila, pa molimo saradnike da nam svoje priloge pošalju barem tjedan dana prije toga roka.

sačuvati narodnu individualnost i svoj samopoznat, mora biti na oprecu braveri se od unutrašnje opasnosti, koja ih mogla biti izazvana vanjskim utjecajem. Drago mi je, što mogu konstatirati, da je jedna država u jugoistočnoj Evropi sama demantirala glasnice, da je primila neki ultimatum. No ako ta zemlja momentalno nije još ugrožena, ipak to ne znači da ne mora biti na oprecu zbog događaja posljednjih dana.

se vlada pokorila potukom posljednjih događaja. Ne gubeći vremena stupila je u kontakt sa vladama britanskim dominantna i vladama ostalih država. — Za sada je nemoguće uočiti sve posljedice ovoga njemačkog podhvat. Ipak možemo naglasiti, da je u porijeku bilo dosta pokušaja da se u Evropi stvori hegemonija, jednoga naroda ili države. No svi ti pokušaji srušili su prije ili kasnije teškim porazom onih, koji su se zanosili takovim planovima. Nije mnogo naglasilo je litavski ministar vanjskih poslova — podjarmiti na dulje vremena duh slobodnih naroda. Ako je porijeku potuka i rodit naroda — zahtijevati je Halifax — njemački narod možda treba žaliti ono što je u njegovu ime učinjeno čehoslovačkom narodu, koji je pred pedeset godina uspostavio svoju slobodu uz potporu i odobravanje većeg dijela država cijelog svijeta. Sad je taj narod lišen nacionalne slobode. — U međuvremenu — rekao je na kraju Halifax — kao što je srušiti od sada pomagao feškom narodu u nerolji, pomogao će pa i dalje da sačuva svoju kulturnu individualnost i narodni duh poslije teškog udarca koji je pretrpio

se opet vratimo onim podudama. Britanska

Plan o Češkoj 1915 godine

Kako su austrijski Nijemci kanili riješiti češko pitanje za vrijeme svjetskoga rata

Za vrijeme septembarške krize objavio je bio prof. Nikola Žic ovaj članak u splitskom »Radničkom glasniku«, pa ga radi njegove znamenitosti i aktuelnosti prenosimo u cjelosti.

Nijemci su u Austriji bili za vrijeme svjetskoga rata toliko sigurni za potpun uspjeh središnjih vlasti, da su se po Ustavu 1915 imali gotovo osnovu o pripremanju Austrije i o orijentaciji Austro-Ugarske prema susjednim državama pošle Bečka vlada je tu osnovu većinom odobravalu i u toku svoga rata djelomično izvršila, no 1918 otkrnilo se sve drugačije. Vrijedno je spomenuti je to osamre, koja je kao dopis tiskana o Ustavu 1915 pod naslovom »Forderungen der Deutschen Oesterreicher zur Neuierung nach dem Kriege«.

U vanjskoj politici Nijemaca je bilo najvažnije, da se očuva savez Austro-Ugarske i Njemačke. Stoga su tražili, da se obrambeni ugovor zamijeni ugovorom iz sve slučajevima i da se stvori gospodarska i carinska zajednica obiju država s jedinstvenom trgovackom i prekomorskom politikom, pače da se imadu izraditi suglasni aktovi o prometu, trgovini, obrtu, zdravstvu, socijalnoj brizi i za njih materijalnoj i duševnoj pomoći u Austro-Ugarskoj i u Njemačkoj. Nadamo treba nastojati, da se sistem velika srednja evropska gospodarska područja kao protutjeva postojećim velikim gospodarskim područjima, da poraste utjecaj Austro-Ugarske i Stećevaninom moru braniti presizanje itarite na istanu primorje Jadrana i Rječice sjeoban Rijeke iz Jadrana u Mediteran te napokon da se riješi pitanje Dunava i osigura slobodna plovidba po njemu primjerenom potrebama srednjeevropskoga gospodarskoga područja.

Da očuva država i vojska austro-ugarske monarhije kao cjelina, treba učvrstiti jednolitu vanjskoga zastupstva, da i vojske, oružje i niemački jezik kao jezici jezik austrijske delegacije i sveuopće vojske te uzakoniti jezikovno-ekonomskoga podanosti u tu svrhu se mora čuvati na tojati, da se nepoduzeti odnosi prema Ugarskoj i njemačkim susjedima uredi za dugi niz godina i da se nacionalni interes Nijemaca u svim stvarima austriske krune zaštiti najviše u osveću nacionalnog zakona od 1818.

Dravne zemlje Bosna i Hercegovina, na zemlje, koje će se eventualno dobiti napunju, treba postaviti pod vojničku upravu i služiti ih delovitelja i njima osigurati trgovacko-politički utjecaj Austrije primjerenom uređenjem s carinskim slobodnima. Očuvati se mora posvetiti nezamotanom razvijanju njemačkoga selštva i njemačkih gospodarskih i kulturnih interesa te poboljšati svuju težnja, koje su Nijemcima nepopraktične. Tražikove za svoju upravu imadu snoviti te dravne zemlje same.

Jos su zamisnjenje promjene imale nastali u samoj Transilvaniji, koja se obično zvala Austrija u ovom smislu, službeno skrajnjem i zemlje rastupane u carevinskom vijecu, a od sad bi se imaju službeno zvati »carevina Austrija« U okviru te carevine su Galicija, Bukovina i Dalmacija trebale doći u zajednan položaj i biti isključene od zastupanja u austrijskom carevinskom vijecu u Beču. Dalmacija će ostati (kao u vrijeme rata) pod vojničkom upravom Nijemaca budućeg vijeka u okviru carevine Austrije ili biti prijaviti od teške, kako se zvala merite austrijske priobike. Trgovacko-politički utjecaj Austrije u toj zemlji će se oti, uvati primjerenim povlasticama, izravne plovidbe iz Trsta i Pule te tarifnim povlasticama. Narodne, političke, gospodarske i kulturne interese Nijemaca treba u njoj naročito čuvati. Slični se zahtjevi postavljaju tekodjer glede Galicije i Bukovine. Svi državni uredi u zemljama s vanrednim položajem na sjevru i na jugu moraju primati njemačke podneske i rješavati ih njemački, i u saobraćaju će u njima biti unutrašnjim urednim jezik njemački. Država mora dopuštati njemačko selštvo u tim zemljama. Svakome se imade pružiti mogućnost da nauči njemački jezik. U carevini austrijske i u službeni jezik njemački. Njemački državni jezik je isključivi jezik u unutrašnjoj službi sviju državnih ureda, zavoda, sudova, poduzeća i zaklada. Sva državna, samoupravna i javnopravna djela moraju primati podneske u državnim jeziku i rješavati ih njemački. U svim državnim ispitima treba nesumnjivo utvrditi poznavanje njemačkoga jezika. Zakonom treba ograničiti područje, na kojemu imadu plemenski sferidšte njemački narod i na kojemu se u vanjskom službenom saobraćaju državnih ureda i sudova prve molbe može upotrebljavati tekodjer drugi jezik pored državnoga. Ako je od sada na tome podučiti vjeđeja povoljnija praksa za njemački jezik u vanjskom saobraćaju, imade se uzakoniti ta praksa. Na onome području,

u kojemu stanuju njemački narod, ne može se ni u vanjskom službenom saobraćaju upotrebljavati drugi jezik nego samo njemački.

Tako je općenito bila predviđena Nijemcima prevlast u carevini Austriji, a još je jače morao izbijati njemački karakter »Zapadne Austrije«, koju bi se osvajavale ne samo alpske pokrajine nego i sudešne i primorske, dakle sve izuzevši Dalmaciju, Galiciju i Bukovinu. U toj Zapadnoj Austriji imade se postaviti najviše briga novog školskoj politici.

Njemačke škole sviju tipova će država podupirati, a njemačke škole, na kojima se mora učiti i njemački jezik, samo će se treptati, u njemačkom kraju smije biti njemačka škola s pravom javnosti i u izobnjavanjem njemačkoga jezika njemačke se škole moraju uključiti. Odnose njemačkoga naroda i ostalih naroda treba urediti tako, da bude trajno sačuvan i osiguran državni i kulturno vodeći položaj, koji pripada njemačkome narodu.

GRADA ZA POVIJEST PAZINSKE GIMNAZIJE PAZINSKI ABITURIENTI GODINE 1919

Ove podatke šalje »Istria« jedan abiturient od svibnja 1919, sa željom, da svaki drugi iznese potrebne i njemačko dobro poznate podatke, kako bi se ipak nekako mogla rekonstruirati prošlost hrvatske gimnazije za posljednjih godina njezina života.

Što se još nije bilo poznato i u toku svjetskoga rata, to se sačuvati sumnjivo očuvati po njegovom svršetku. Udarac za udaren je prikladan i imade u praksi biti sličan, i izvan nje. Iko znado, kako je tečno prešla posljednja »redovica« školska godina njezina, imame 1918/19?

Da imadu barem pomene iz onoga vremena, nešto bi bilo zabilježeno i njima. No »Svoga Sloga« je prestala živjeti sa smrću svoga urednika Matka Mandića godine 1915, a »Pucki Pravitelj« se u Pazinu probudio na novi život tek poslije dolaska taloanске vojske. Ipak je u 10 broju »Puckoga Pravitelja« od 7 listopada 1919 važna vijest o posljednjim sputima hrvatskih diaka, pod naslovom »Sputi na bivšoj državnoj gimnaziji u Pazinu«. Onaj glasi ovako: »U danima 20 - 30 listopada održali su se ispitni promaknuća za više razrede i u maturnim ispitima diaka bivše državne gimnazije, na podsvjetloj realnoj gimnaziji u Pazinu, pod predsjedanjem povjerenika g. E. Čubelčiča, ravnatelja muškoga učiteljskog u Kastru. Ostali članovi komisije bili su: g. V. Monti, J. Roža, M. Zgrablič, I. Kos, T. Dalmacijecol, M. Kers, R. Pregelj i J. Štěrnič (ovaj se prije zvao Schindlersitzl). Svi su kandidati uspjeli: ispit promaknuća položili su: Hvala Lindumila i Mavar Domagoj; ispitni za V. razred: Jurij Vinko, Starić Ivan i Stihovič Nikola za VI razred: Budžon Vjekoslav i Hvala Raško za VII razred. Ispit zrelosti su položili Bertosa Ivan, Pucić Anastazije (s odlikom), Vitonir Viktor, Vončina Dragutin i Z. za Antuna.

Tu se nadomimniti vijest u 10 broju »Istria« od 10 ožujka 1919 u više smjerova. Ponoviti spomenimo, da se kasneje iste godine 1919 održali tekodjer razredni ispitni (ili ispitni promaknuća). Od sviju diaka svih razreda polazalo je ta ispitni samo 7 diaka, imame Hvala Lindumila iz Klane, Mavar Domagoj (g. l. l.), Jurij Vinko (g. l. l.), Starić Ivan (vjerovatno: Antun) iz Sv. Ivana od St. Sthovič Nikola iz Premantur, Budžon Vjekoslav iz Kršana i Hvala Raško iz Klane. Posljednja dvojica su drugovi iz nižih razreda, koje su »svršali« redovito. Drugovi su i za jedan razred mladiji Starić i Stihovič i Jurij i Mavar, su najviše razrede položali nečije drugdje.

Pouzdano su ovom vijesti utvrdjeni tekodjer svi posljednji abiturienti, imame pored Ivana Bertose iz Pazina, Anastazije Pucića iz Lindara i Vončina Dragutina (iz Pule?) još Vitoličević Viktor iz Sovinaka i Z. Antun iz Saska kod Lošina. Po svemu Slogovinu su bili na redu za polaganje ispita zrelosti Pucić i Z. Antunom 1918-19 godine, a Bertosa i Vitoličević 1919-20. školske godine. U izvanrednim prilikama su svi (i Vončina?) svršili prije, i pravo je tako, jer su jedni bili ometeni frontom (Bertosa), drugi ratom (Vončina), a svi okupacijom i zatvaranjem gimnazije.

Očito je, da je samo onih sedam diaka polazalo razredni ispit promaknuća, a ovi petorici svršeni sredmoškolaca je u maturnim ispit vriedio učeno i kao razredni ispit promaknuća u VIII razred. Postupak je čakle bio dakaćak skraćeni.

S Pucićem i Z. Antunom su imadu polagati ispit zrelosti tekodjer ostali njihovi drugovi istoga tečaja, ali neki nisu »svršali« maturnost (u Pazinu), a drugi su stekli »svjedožbu« zrelosti već prije. Tako je Sime Bančić-Kršanac iz Zrnjina (čaka »svrši« načelnik u Travniku u maturo kasnije u Zagrebu, a Antun Grego iz Nugele kod Roča, sada činovnik kod Direkcije dr-

U interesu unutrašnjega pojačanja države traži se među ostalim:

b) uređenje narodnih pitanja u sudetskim zemljama. U Češkoj treba provesti nacionalno razdijeljeni čeških sudova i izbornih kolektiva za zemaljski sabor i izdati novi zemaljski red, kojim će se zemlja razdijeliti po jeziku na dio njemački i na dio njemački, Češku treba razdijeliti s nacionalnoga gledišta na okruge, koji će dobiti okružne vlade i okružna zastupstva. Općinski red za Prag i predgrađa neka se izmjeni tako, da Nijemcima bude (u gradskom zastupstvu itd.) osiguran položaj, koji odgovara njihovoj poreznoj snazi. Treba se pobrinuti tekodjer za rješena nacionalnoga pitanja u Plaznu i u Budlejevici. U njemačkom jezikovnom području Češke smiju biti postavljene jedino njemački činovnici.

Česi se ne smiju zvati Böhmen ili Mährer nego Tschechen, a njihov je jezik je tschechisch. U šleskoj se mora sačuvati narodni posjed Nijemaca. Gradovi Biali treba priključiti njemačke općine u njegovoj okolini. Prof. Nikola Žic,

Fran Kurelac i Istra

Uz knjigu Mirka Breyera o Franu Kurelcu

Pred pet godina objavio je u našem listu neumorni istraživač hrvatske kulturne povijesti i hrvatski književnik g. Mirko Breyer odličan prikaz o vezama Frana Kurelca i Matka Baštinjaca (»Istria«, uskrsni broj 1914 god.). Sada je u nakladi Binoza (hrvatski moderni pisac, kojemu je objavio studiju o Franu Kurelcu, u kojoj se ponovno spominje dopisivanje između Kurelca i Matka Baštinjaca i rad Kurelca na Riječi.

Tu knjigu smo nazvali studijom iako bi se mogla reći da je roman — roman po tome što citatelja privuče tako da ne može knjige ispustiti iz ruku dok je ne dočita. Jer u njoj je postepeno formiran lik Frana Kurelca — formiran od njegova života i njegovih djela — da nam Fran Kurelac, ta najinteresantnija figura iz hrvatskoga naučenoga, političkoga i književnoga života »Slovenske« stoljeća iskrucne tako »plastično« opredjeljuje da i u izboru iz romana, citate i djela i osjetimo i vidimo samo činost — Franu Kurelcu. »Tragom života i rada Frana Kurelca, hrvatskoga preporeditelja i književnika pun je naslov toj knjizi. I zaista, pisac ide tragom njegova života i tragom njegovih djela da nam oživi njegov lik, pa se u tome opet ta knjiga i razlikuje od romana, što je lik junaka sazdan jedino na strogo provjerenim dokumentima. Dokumenti i citati ličnu lik, a pisac samo vješto reda te dokumente, kako bi nam tog originalnog i nadosve »shaplovanog« Frana Kurelca, »slikovano« očitalom i rodnom iz Brvnara u Krabavce što više približio.

G. Breyer je u tome uspio. Mirnim, stalnošnim (ali ipak giblim) stilom i lijepim pravilnim jezikom vodi nas kroz sav život Frana Kurelca od rođenja (u ljet 1811.) do smrti (u Zagrebu 1874.). Nama postaje naročito blizak na Riječi, gdje se bori i za hrvatski jezik i narodnost i za opće postenje i pravdu, a priklonio ga na njegovim životima po Istri, pa »vukeli«, kako je on nazivao Učku, i sa velikim zanimanjem i ljubavju čitamo njegovu »pisanje« s Matkom Baštinjom, a kojega g. Breyer naziva »jednim od najodličnijih euilaca u političkom i narodno-kulturnom životu Istre u prošlom vijeku«.

U poplavi svakovrsnih knjiga, ova se knjiga o Kurelcu izdvaja svojom solidnošću, tomom, stilom i jezikom, a naročito ljubavlju i marom kojima je pisana.

REVUJE I CASOPISI

Prešli smo 4. številku »Slovenske mladine«, ki jo ureja naš mladi rojak Ivo Grabar. »Slovenska mladina« je mladinski popolnoma nezavisen list, v katerega pise vključeno le mladina za mladino in kateremu je glavni namen poslovske ter kulturna vprašanja. Izdaja vsakega prvca v mesecu. List izdaja konzorzi. Celoletna naročnina znaša za 3 številki 14 din, posamezna številka pa 2 din.

Hrvatska drama na Riječi

Prirodnom dolaska članova talijanskoga kazališta u Zagreb, ovih dana poveli su se pregovori za gostovanje hrvatske drame na Riječi. Kako je već sve uglavljeno, potrebno je da se vodstvo zagrebačkoga kazališta obrati ministarstvu, da dobije odobrenje za gostovanje i imovinstvu. Zagrebačka bi drama gostovala s tri izvedbe, koje je kritika proglašila najboljima, i to s Drževičem »Dundom Marojem«, Križevčanom »Agonijom« i Pirandellovim djelom »Što je istina«.

BUNJEVCI I SOKCI

Priniml smo brošuru pod gomijim naslovom što je izdalo Društvo sv. Jeronima u Zagrebu. U njoj se prikazuje život i borbe za narodni opstanak bunjevačkih i sokcačkih Hrvata u Voždini i Mađarskoj. Jedno poglavlje te brošure nosi naslov: Baški trkut — druga hrvatska Istra.

Brošura ima više slika istaknutih Hrvata Bunjevača i Sokaca, i u njoj je otisnuta i zemljopisna karta zemljišta gdje obitavaju Bunjevci i Sokci. Brošura stoji i dinar.

Anthony J. Klaušar je preostavil na angleško-Čuhkarjevo Erice »Istria« osel in to objavil vseslovenski literarni revij »Skyline« v Clevelandu.

Pisatelj France Bevč v Mariboru. Pi ponovlje bene Bevčove drske umjetnice »Portia« Saha v mariborskem gledališču je prisostvoval sam avtor, pisatelj France Bevč, ki je prisnel te dni v Maribor.

TRAŽI SE

VINCILIR

oženjen, može imati jedno ili dvoje djece za imanje u okolini Zagreba. Dobiva stan od sobe i kuhinje, 2 litre mliječka dnevno, ogrjevanje i 100 dinara mjesečno, a uz to i zemlja za vlastitu upotrebu.

Reflektanti neka se obrate na Jugoslavensku Maticu, Zagreb, Varšavska ulica 6.

